N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 3 april 1905, kl. 2 e. m.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande, n:o 6, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar äfvensom stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt, dels af berörda förslag föranledda, i statsverkspropositionen gjorda framställningar om höjning af anslaget till högsta domstolen och nedre justitierevisionen, dels ock tvenne med föranledande af Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag afgifna motioner.

1:o.

Genom en den 14 januari innevarande år aflåten proposition, n:o 14, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jämlikt 87 § regeringsformen, föreslagit Riksdagen att antaga

dels följande förslag till

Lag

angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar.

Med upphäfvande af lagen angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar den 26 mars 1897 förordnas som följer:

1 §.

Kungl. Maj:ts högsta domstol skall intill 1908 års utgång utgöras af tjuguett justitieråd. Därefter skall antalet justitieråd, i den mån sådant i följd af inträffade ledigheter kan ske, nedbringas till aderton.

Högsta domstolen arbetar på afdelningar, på sätt nedan sägs.

2 §.

Aderton veckor hvarje år skall högsta domstolen arbeta på en afdelning, under den öfriga tiden af året utom öfliga jul- och påskferier på två afdelningar.

3 §.

Så länge justitierådens antal är tjuguett, bildas ytterligare en afdelning, å hvilken tjänstgöring äger rum tjugufem veckor om året.

4 §.

Där högsta domstolen, sedan justitierådens antal nedbringats till aderton, finner den tjänstgöring, som enligt 2 § är föreskrifven å dels en och dels två afdelningar, med hänsyn till antalet af mål och ärenden icke vara tillräcklig, bör högsta domstolen arbeta på ytterligare en afdelning i sex veckor om året.

Hvad nu är föreskrifvet skall jämväl äga tillämpning, medan justitierådens antal utgör nitton eller tjugu, dock att den tid, under hvilken tjänstgöring å ytterligare en afdelning skall äga rum, bör lämpas efter de sålunda befintliga arbetskrafterna.

5 §.

Afdelningarna äro lika behöriga att upptaga de till högsta domstolens handläggning hörande ärenden, hvilkas fördelning endast beror af den ordning, hvari de enligt gällande föreskrifter anmälas.

6 §.

Med iakttagande af hvad ofvan är föreskrifvet äger högsta domstolen att emellan justitieråden fördela tjänstgöringsskyldigheten.

7 §.

Angående måls handläggning i vissa fall af högsta domstolens afdelningar samfäldt är särskildt stadgadt.

Denna lag träder i kraft den 1 november 1905.

dels ock följande förslag till

Stadga

angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt.

Med upphäfvande af stadgan angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt den 21 april 1876 förordnas som följer:

Mom. 1.

Finner någon af högsta domstolens afdelningar, vid öfverläggning till dom, den å afdelningen rådande mening afvika från rättsgrundsats

eller lagtolkning, som förut varit af högsta domstolen antagen; då må afdelningen förordna, att målet skall af högsta domstolens afdelningar samfäldt afdömas; och böra, där laga hinder icke möter, alla justitieråden i målets pröfning deltaga.

Hafva i särskilda, för afdelningen kända, domar mot hvarandra stridande åsikter, i fråga om viss rättsgrundsats eller lagtolkning, på olika tider gjort sig inom högsta domstolen gällande, äge hvad ofvan föreskrifvet är tillämpning endast i det fall, att afdelningen finner den rådande meningen afvika från den senast meddelade domen.

Mom. 2.

Hvad i föregående moment stadgadt är, afser ej mål, som från krigsdomstol drages under Konungens pröfning; ej heller mål, som angår häktad person eller eljest enligt särskild föreskrift fordrar skyndsamt afgörande, där sådant mål förekommer under tiden från och med den 1 juni till och med den 15 september.

Denna stadga träder i kraft den 1 november 1905.

Till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet öfver justitiedepartementsärenden den 31 december 1904 har föredragande departementschefen yttrat:

Genom revisionssekreterarnes arbetsredogörelser hade hans uppmärksamhet fästats därpå, att antalet mål och ärenden, som i högsta domstolen väntade på afgörande, under de sista åren ökats. Härvid komme företrädesvis revisionssakerna i betraktande, enär dessa utgjorde den mest tyngande delen af högsta domstolens arbetsbörda. Sedan högsta domstolen år 1897 förstärkts med två ledamöter, hade visserligen under de sju åren 1897—1903 i medeltal blifvit afgjorda 523 revisionssaker om året emot 428 i medeltal för näst föregående 7 år. Icke desto mindre hade balansen af oafgjorda revisionssaker visat en endast öfvergående och jäm-

förelsevis ringa minskning. Enligt den officiella statistiken utgjorde nämligen antalet oafgjorda revisionssaker

vid	1896	års	slut	762
»	1897	»	»	717
»	1898	»	»	785
»	1899	»	»	698
»	1900	»	»	683
»	1901	»	»	631
»	1902	»	»	684
»	1903	»	»	723

För innevarande år kunde några bestämda siffror ej uppgifvas, men, enligt hvad departementschefen inhämtat, hade balansen af revisionssaker under året högst betydligt ökats och torde uppgå till omkring 900, hvadan ställningen med afseende å dessa saker nu vore ännu sämre än vid 1896 års utgång.

Balansen af skiftesmål samt civila och kriminella besvärsmål hade under några år efter 1897 väsentligen minskats. Äfven denna minskning hade emellertid visat sig vara af öfvergående natur, och under de sista åren hade balansen visat tendens att stiga till samma siffra som vid 1896 års utgång. Balansen af dessa mål utgjorde nämligen:

vid	1896	års	slut	735
»	1897	»	»	505
»	1898	»	»	451
»	1899	»	»	364
»	1900	»	»	397
»	1901	»	»	417
»	1902	»	»	573
»	1903	»	»	644

I fråga om växlingarna i antalet till högsta domstolen inkomna samt där afgjorda och balanserade mål och ärenden från och med år 1861, då högsta domstolen började arbeta på två afdelningar, hänförde sig departementschefen till en inom justitiedepartementet uppgjord tabell, som finnes bifogad Kungl. Maj:ts förevarande proposition och till hvilken utskottet tillåter sig hänvisa.

Med anledning af den inträdda ökningen i balansen hade departementschefen anmodat högsta domstolens ledamöter att afgifva yttrande,

huruvida de ansåge erforderligt, att någon åtgärd för balansens minskande nu vidtoges och, i sådan händelse, hvilken utväg de funne för ändamålet lämpligast.

Sedan departementschefen anmält, att sådant yttrande inkommit, samt redogjort för innehållet i nämnda yttrande, hvilket finnes bilagdt den kungl. propositionen och hvartill utskottet äfven tillåter sig hänvisa, anförde departementschefen följande:

»Såsom framgår af det afgifna yttrandet, hafva inom högsta domstolen föreslagits två slags åtgärder för möjliggörande af ökad skyndsamhet i målens afgörande, nämligen dels provisoriska anordningar för afarbetande af den nu befintliga balansen och dels åtskilliga lagändringar till förebyggande för framtiden af ny balans. I afseende å dessa senare torde utan vidare vara uppenbart, att de äro allt för omfattande för att förslag därom nu omedelbart skall kunna framläggas. I alla händelser måste alltid en jämförelsevis lång tid förflyta, innan det skall blifva möjligt att slutligt pröfva och afgöra alla dessa frågor, ty vissa af dem förutsätta ändring af grundlag och andra torde äfven böra lösas i samband med ifrågasatt inrättande af en administrativ högsta domstol, hvilken fråga ännu är under utredning. Dock behöfver det väl knappast sägas, att jag ofördröjligen skall taga under ompröfning, hvilka åtgärder böra till lindring af högsta domstolens arbetsbörda vidtagas, samt låta utarbeta de lagförslag, som häraf föranledas.

Emellertid hafva högsta domstolens samtliga ledamöter, med undantag af två, ansett att, förutom åtgärder för minskning af högsta domstolens arbetsbörda, särskilda anordningar böra vidtagas för att balansen må kunna nedbringas till sådan omfattning, som kan öfverensstämma med den rättssökande allmänhetens befogade anspråk på snabb rättsskipning. Uppenbart synes mig vara, att äfven mycket verksamma lagändringar i syfte att lindra högsta domstolens arbetsbörda, om och när de blifva antagna, icke kunna så minska denna börda, att den nuvarande stora balansen skall inom rimlig tid vara afarbetad, helst om ytterligare ökning i balansen skett, innan lagändringarna kommit till stånd. Det torde därför under alla förhållanden vara synnerligen nödigt att med det snaraste vidtaga åtgärder, åsyftande att förstärka högsta domstolens arbetskrafter, men dessa åtgärder böra, såsom inom högsta domstolen uttalats, endast vara provisoriska. Hufvudsyftet måste vara att för framtiden på verksamt sätt minska högsta domstolens arbetsbörda.

För vinnandet af omförmälda tillfälliga förstärkning hafva inom högsta

domstolen föreslagits två olika utvägar. Den ena af dessa afser att öka justitierådens antal med tre, dock att, sedan den för balansens afarbetande beräknade tiden förflutit, ledamöternas antal skulle, därigenom att uppkommande ledigheter ej fylldes, åter nedbringas till det nuvarande eller aderton. Den andra utvägen åsyftar att för viss tid förordna sex extra ordinarie bisittare i högsta domstolen.

Det senare förslaget medför den af allmänna meningen inom högsta domstolen erkända fördel, att arbete på afdelning, bestående af fem ledamöter, ej behöfver ifrågakomma; i detta hänseende äger det företräde framför såväl det förra förslaget som den hittills i senare tid under viss del af året följda ordningen. Ett förslag att anordna extra bisittare i högsta domstolen torde dock möta starkt motstånd. Uppfattningen därom, att domsrättens utöfning i högsta instans ej bör uppdragas åt andra än ordinarie ledamöter i denna instans, lärer här i landet vara så stadgad, att hvarken de skäl, som tala mot tillsättandet af tre nya justitierådsämbeten, eller exemplen från utlandet torde på denna uppfattning öfva någon större inverkan. Härtill kommer, att en tillfällig anordning med extra ordinarie bisittare förutsätter ändring af grundlag och att vid sådant förhållande den såsom brådskande ansedda förstärkningen icke skulle kunna vinnas förr än under senare delen af år 1906. Det bör ej heller förbises, att en anordning med sex bisittare skulle medföra svårighet att till så stort antal, som häraf skulle påkallas, på en gång erhålla fullt lämpliga föredragande.

Förslaget att tillsätta tre nya justitieråd kan icke, såsom redan är antydt, bereda möjlighet att så sammansätta tre afdelningar af högsta domstolen, att sju ledamöter komme att arbeta på hvarje afdelning, utan den ena afdelningen måste blifva sammansatt af allenast fem ledamöter. Från rättssäkerhetens synpunkt är detta otvifvelaktigt mindre tillfredsställande, för så vidt det må antagas, att ett större antal domare innebär en trygghet för rättsanspråkens allsidigare belysning, men af skäl, som längre fram skola närmare angifvas, torde en anordning med fem ledamöter på den ena afdelningen kunna ske utan någon större olägenhet i nu anmärkta hänseende. I och för sig bör visserligen en ökning af det nuvarande antalet justitieråd möta mycket stora betänkligheter, men om, såsom inom högsta domstolen föreslagits, ökningen ej göres ständig utan kommer att afse blott en kortare tid, torde ifrågavarande betänkligheter finnas vara icke alltför tungt vägande. Det skäl, som mot den ifrågasatta ökningen af antalet justitieråd anförts därom, att, sedan balansen

nedbringats till det normala måttet, justitierådens antal länge kunde komma att kvarstå oförändradt, torde i verkligheten icke komma att blifva af någon större betydelse. Jag anser således, att det af flertalet ledamöter inom högsta domstolen väckta förslag om tillsättande af tre nya justitieråd är att föredraga framför utvägen att förordna extra bisittare, och jag ser icke någon annan utväg, som bättre löser den nu föreliggande frågan.

Arbetet inom högsta domstolen å de olika sessionsrummen är nu så ordnadt, att en afdelning tjänstgör hela året med undantag af tre veckor vid jul och två veckor vid påsk, under hvilka veckor föredragning af mål rörande häktade dock förekommer; en annan afdelning tjänstgör under 29 veckor och en tredje afdelning under 6 veckor om året. Denna ordning har varit tillämpad alltsedan år 1897. Enligt hvad i högsta domstolen beräknats, skall en ökning af justitierådens antal med tre medföra ett tillskott i arbetstid af 19 sessionsveckor. Härvid har förutsatts, att en afdelning, såsom hittills, tjänstgör under 47 veckor, en annan afdelning under 29 veckor och en tredje afdelning under 25 veckor om året, samt att den af de tre afdelningarna, som tjänstgör 29 veckor, sammansättes af fem ledamöter, under det att å hvardera af de båda andra sju ledamöter blifva tjänstgöringsskyldiga. Härigenom skulle för hvarje justitieråd en ökning i arbetstiden å sessionsrummet inträda, men denna ökning blefve dock helt obetydlig. Huru under dessa förutsättningar tjänstgöringen under olika tider af året må ordnas för att hvarje ledamots behof af befrielse från tjänstgöring å sessionsrummet för besörjande af honom åliggande granskning af cirkulerande mål samt lagförslag skall blifva tillgodosedt, torde ej behöfva i lagen utsägas utan kunna öfverlämnas åt högsta domstolens eget bestämmande.

Medlet att förekomma oegentligheten och olägenheten däraf, att en afdelning af högsta domstolen varder sammansatt af blott fem ledamöter, består, såsom äfven inom högsta domstolen delvis blifvit antydt, i möjligheten att så långt sig göra låter förlägga till denna afdelning föredragningen af ansökningar och vissa slag af besvärsmål, som kunna anses vara af mindre betydelse, äfvensom af lagförslag. Genom denna anordning, som, hvad angår ansökningar och nu afsedda besvärsmål, kan beredas genom ändring af instruktionen för nedre justitierevisionen, undvikes den oegentlighet, som nu äger rum, att sådana mindre viktiga ärenden föredragas å afdelning, bestående af sju ledamöter. Den föredragning af revisionssaker och besvärsmål af andra slag, än de förut antydda, hvilken

å fem-mans afdelningen kan medhinnas, torde icke komma att blifva af väsentligt större omfattning, än som nu å två afdelningar under sex veckor om året äger rum.

Medeltalet af de under femårsperioden 1899—1903 i högsta domstolen afgjorda revisionssaker, skiftesmål och besvär har utgjort 1,178. Under samma period hafva i medeltal något mera än 9 veckor af hela sessionstiden, 82 veckor, upptagits af lagföredragning. Fördelas medeltalet afgjorda mål på återstående sessionstiden, 73 veckor, erhålles för hvarje vecka en arbetsprodukt af 16,1 mål. Enär afgjorda ansökningsärenden vid beräkningen alldeles lämnats å sido, är beräkningen icke för hög. Den årliga ökningen i arbetsprodukt kan således med tämligen stor säkerhet beräknas till något öfver 300 mål, hvadan under loppet af tre år balansen skulle, under förutsättning att redan under denna tid tillströmningen af mål till följd af vidtagna lagändringar minskats, kunna nedbringas till en någorlunda lämplig storlek. Jag anser således en bestämmelse, att ledamotsantalet i högsta domstolen skall uppgå till 21, ej behöfva afse längre tid än tre år.

När efter 1908 års utgång justitierådens antal nedgått till 20 eller 19, lärer den förut följda ordningen med två sju-mans afdelningar och blott en fem-mans afdelning knappast kunna tillämpas. Vid sådant förhållande torde, när högsta domstolen skall arbeta på tre afdelningar, den ordning, som nu nödvändigtvis måste i dylikt fall gälla, nämligen fördelning på en sju-mans afdelning och två fem-mans afdelningar, åter komma till användning. Hela antalet arbetsveckor varder naturligen äfven då ökadt utöfver det nuvarande i den mån de befintliga arbetskrafterna det tillåta, och denna ökning kan vinnas genom längre arbete antingen på två eller på tre afdelningar.

Enär justitierådens hufvudsakliga ferieledighet bör infalla under sommarmånaderna samt högsta domstolen redan enligt nuvarande ordning arbetar på tre afdelningar under tre veckor i oktober, torde den nya lagen ej böra träda i tillämpning förr än den 1 november 1905.»

I sammanhang med den kungl. propositionen har sammansatta stats- och lagutskottet till behandling förehaft två inom Andra Kammaren väckta motioner, den ena af herr *C. A. Lindhagen*, n:o 205, däri yrkas, att Riksdagen icke måtte bifalla det framlagda förslaget till lag om högsta

domstolens arbete på afdelningar, och den andra af herrar *G. A. Ahlstrand* och *S. O. Nylander*, n:o 227, däri hemställes, att berörda förslag och de i anledning däraf ifrågasatta anslagen till nya ämbets- och tjänstemän icke måtte nu vinna Riksdagens bifall.

Till stöd för det i motionen n:o 205 gjorda afslagsyrkandet har motionären herr Lindhagen åberopat innehållet i en af honom samtidigt väckt motion, n:o 204, hvari föreslagits ändring i vissa paragrafer af regeringsformen och riksdagsordningen i syfte att vid tillfälligt behof af förstärkning i högsta domstolens arbetskrafter må kunna för viss tid utses tillförordnade ledamöter af domstolen.

Sistberörda motion, n:o 204, som hänvisades till behandling af konstitutionsutskottet och af detta i hufvudsak tillstyrktes, har redan varit föremål för slutlig behandling af Riksdagen, hvarvid hvarken motionen eller konstitutionsutskottets hemställan blef af någondera kammaren bifallen.

Efter detta Riksdagens beslut väcktes motionen n:o 227, däri herrar Ahlstrand och Nylander till stöd för sin ofvanberörda hemställan anfört följande:

»Uti statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t begärt anslag till tre nya justitierådsämbeten samt till den i anledning häraf påkallade förstärkning i justitierevisionens arbetskrafter. I propositionen n:o 14 har i sammanhang därmed framlagts förslag till ny lag rörande högsta domstolens arbete på afdelningar.

Denna anordning skall dock endast blifva provisorisk och afse att åstadkomma afarbetandet af den nuvarande balansen till 1908 års slut, hvarefter antalet justitieråd minskas till det nuvarande i mån af uppkomna ledigheter inom domstolen. Under tiden skola vidtagas åtgärder för att lindra domstolens arbetsbörda i allmänhet och således på ett permanent sätt förekomma balanser. De åtgärder, som enligt propositionen skulle i sådant afseende vara att förvänta, vore inskränkningar dels i domstolens uppgift att afgifva yttrande öfver lagförslag och dels i rätten för parter att fullfölja talan till domstolen. Däremot tager propositionen afsteg från tanken på en permanent tillökning af domstolens arbetskrafter, enär en sådan ökning förmäles möta mycket stora betänkligheter. Ett inom Riksdagen väckt förslag att, genom ändring i grundlagen, bereda möjlighet att för tillfälliga behof förordna bisittare i domstolen blef nyligen af Riksdagen afslaget.

Det är klart, att med det ifrågasatta provisoriet måste följa åtskilliga olägenheter under den tid, som åtgår till de tre justitierådsembetenas af-

skrifning, hvilken man helst önskar måtte kunna ske genast efter 1908 års utgång, men som med visshet ej kan genomföras annat än successivt under en kanske ganska lång tid.

Bortses emellertid härifrån, blir första frågan den, om verkligen, såsom saken af Kungl. Maj:t framställes, någon visshet föreligger, att balansen skall vid 1908 års utgång vara nedbragt till en »någorlunda lämplig storlek».

Det bör då först erinras, att under närmaste åren väntas en särdeles stor lagföredragning i domstolen. Man behöfver därvid endast nämna de nyligen utkomna lagförslagen från lagberedningen och norrlandskommittén och det nu väntade förslaget från krigslagskommittén. Det kan då mycket lätt inträffa, att de nya ämbetena icke räcka till mer än att på sin höjd förhindra balansens ytterligare ökning. Någon inskränkning i lagföredragningen kan nämligen ej genomföras under provisoriet, enär härtill erfordras ändring i grundlag, som ej kan definitivt beslutas förrän 1909. Man vet ju icke heller, i hvad mån Riksdagen öfver hufvud taget är villig att vara med om en dylik inskränkning.

I propositionen har man ej tagit dessa extra ordinära förhållanden med i beräkningen, men däremot framhållit, att den utlofvade afarbetningen af balansen på tre år, äfven med antagandet af normala förhållanden, »förutsätter», att tillströmningen af mål redan under denna tid minskas till följd af vidtagna lagändringar. Och under debatten om förslaget rörande tillförordnade ledamöter i domstolen framhöll justitieministern, att förslag därom vore att förvänta redan vid nästa års riksdag.

De lagändringar, som under kommande tre år äro möjliga att bringa till verkställighet, kunna emellertid endast afse ändringar i allmän lag och således för nuvarande ändamål endast omfatta begränsning i rätten att fullfölja talan i högsta instans. Hvilka beslut Riksdagen kan komma att fatta i denna fråga är emellertid också ganska ovisst och några beräkningar om dylika besluts verkningar på balansens minskning följaktligen omöjliga.

Ställningen är således den, att Kungl. Maj:ts förslag bygger på förutsättningen, att Riksdagen är med på hvad Kungl. Maj:t nästa år förelägger Riksdagen och att förslagets löften endast med en sådan förutsättning möjligen kunna gå i uppfyllelse. Antager Riksdagen icke alls eller endast i otillräcklig mån, hvad sålunda må föreläggas Riksdagen nästa år, så kommer det antagligen att framhållas såsom Riksdagens fel, att hvad som åtgjordes i år icke leder till det utlofvade resultatet.

Det synes sålunda uppenbart, att man icke är i tillfälle att nu öfverskåda saken. Nästa år däremot, då Riksdagen har att emotse utredning och förslag om lagändringar för denna viktiga angelägenhets ordnande, blifva både Kungl. Maj:t och Riksdagen bättre i tillfälle att jämväl bedöma, hvilken förstärkning i domstolens arbetskrafter erfordras och sättet hvarpå dessa skola tillgodogöras. Det är sålunda endast ett uppskof, som erfordras. Visserligen hade det varit önskligt, att, såsom Kungl. Maj:t ifrågasatt, en förstärkning af arbetskrafterna kunde redan från den 1 nästkommande november komma till stånd. Men ännu viktigare är att erhålla nödiga utgångspunkter för frågans bedömande. Ett anstånd till nästa år kan ej heller betyda så mycket, då ju stor balans af mål vid många tillfällen under långa perioder förefunnits i domstolen. Det af konstitutionsutskottet tillstyrkta förslaget om tillförordnade ledamöter i domstolen förutsatte också ett uppskof till nästa år, hvilket jämväl många ledamöter i domstolen föredragit framför frågans afgörande i år, på sätt Kungl Maj:t föreslagit.»

Sedan högsta domstolen under en lång följd af år utgjorts af sexton justitieråd osh därunder arbetat på två afdelningar, vidtogos år 1897 förändringar i högsta domstolens sammansättning och arbetssätt i syfte att nedbringa den stora balans af mål och ärenden, som under de föregående åren efter hand uppstått, och för att för framtiden förebygga uppkomsten af vidare sådan balans. Efter det 17 § regeringsformen ändrats därhän, att antalet ledamöter i högsta domstolen skulle kunna få uppgå till 21, föreskrefs i lagen angående högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar, som utfärdades den 26 mars 1897, att högsta domstolen skulle utgöras af aderton justitieråd och i regel arbeta på två afdelningar, men att, därest med hänsyn till antalet af de på dess handläggning beroende mål och ärenden sådant funnes nödigt, domstolen under en tid af sex veckor borde arbeta på tre afdelningar. Den af chefen för justitiedepartementet nu framlagda utredningen visar emellertid, att syftet att på ett varaktigt sätt nedbringa högsta domstolens arbetsbalans icke ernåtts genom de vidtagna förändringarna, och att antalet af de mål och ärenden, som i högsta domstolen vänta på afgörande, numera åter nått en höjd, som ej kan anses förenlig med den rättssökande allmänhetens befogade anspråk på en snabb rättsskipning.

Till förekommande för framtiden af en växande arbetsbalans hos högsta domstolen har därför i enlighet med inom domstolen uttalade åsikter af departementschefen ifrågasatts, att efter hand lagändringar böra vidtagas, som kunde på ett verksamt sätt inskränka högsta domstolens arbetsområde eller minska tillströmningen af mål till domstolen. Den nuvarande balansen har emellertid ansetts alltför stor för att medgifva afvaktandet af resultatet af den utredning, som måste föregå vidtagandet af berörda förändringar, hvarför i förevarande kungl. proposition föreslagits åtgärder i syfte att under den närmaste framtiden möjliggöra nedbringandet af den nu befintliga balansen till rimliga proportioner; och har i propositionen upptagits den af högsta domstolens flesta ledamöter i sådant hänseende förordade utvägen att för de närmaste åren tillfälligt förstärka domstolens ordinarie ledamöter till det antal, som § 17 regeringsformen medgifver, eller tjuguen. Enligt förslaget skola sålunda ytterligare tre justitierådsämbeten med ordinarie innehafvare besättas, så att domstolen, medan den tillfälliga förstärkningen varar, må kunna under större delen af året arbeta på tre afdelningar.

Enligt utskottets uppfattning är behofvet af en snar minskning af den nu hos högsta domstolen förefintliga och under närvarande förhållanden för hvarje år sig ökande arbetsbalansen synnerligen trängande, och anser utskottet i likhet med Kungl. Maj:t, att skyndsamma anordningar i berörda syfte med nödvändighet erfordras, oberoende af de åtgärder, som torde böra sedermera vidtagas för att på ett varaktigt och verksamt sätt kunna minska högsta domstolens arbetsbörda. Sedan förslaget om anställande af särskilda tillförordnade ledamöter i högsta domstolen, som af ett mindretal bland justitieråden anvisats såsom en utväg att nedbringa den nuvarande arbetsbalansen och genom herr Lindhagens ofvan omförmälda motion bragts under Riksdagens ompröfning, icke vunnit Riksdagens bifall, torde något lämpligare sätt för frågans lösning ej stå till buds än den af Kungl. Maj:t föreslagna anordningen med tre nya justitieråd, hvilkas platser efter viss tids förlopp icke vidare skola besättas.

Såsom hufvudsakligt motiv för att det kungl. förslaget icke nu skulle af Riksdagen bifallas hafva motionärerna herrar Ahlstrand och Nylander åberopat, att Riksdagen för närvarande icke skulle vara i tillfälle att öfverskåda verkningarna af förslagets genomförande, och hafva de i sådant hänseende särskildt framhållit, dels att under den tid, då den ifrågasatta afarbetningen af balansen skulle försiggå, en särdeles stor och betungande

lagföredragning i högsta domstolen vore att förvänta, dels ock att under de närmaste åren och möjligen redan vid nästa riksdag förslag om särskilda anordningar till förebyggande för framtiden af ny balans hos högsta domstolen komme att Riksdagen föreläggas. Om Riksdagen nu antoge den kungl. propositionen, hafva motionärerna ansett, att Riksdagen skulle i viss mån binda sig i fråga om antagandet af de blifvande lagförslagen.

Denna åsikt synes utskottet ej hafva fog för sig. I stället för att äfventyra Riksdagens pröfningsrätt beträffande de väntade lagförslagen, torde tvärtom ett bifall till den kungl. propositionen medföra det gagn, att Riksdagen, fri från trycket af de nuvarande missförhållandena, kan underkasta de blifvande lagförslagen den sorgfälliga pröfning, som synes betingad af de ifrågasatta förändringarnas i flere hänseenden stora betydelse. Likaså torde den omständigheten, att högsta domstolens tid och arbetskrafter under den närmaste framtiden väntas komma att i högre grad än eljest tagas i anspråk för granskning af lagförslag, tvärtemot hvad motionärerna ansett, utgöra ett ytterligare skäl för den föreslagna förstärkningen af domstolen, äfven om under sådana förhållanden det därmed afsedda syftet icke skulle vinnas i den utsträckning, som i förslaget förutsatts. Utskottet kan sålunda icke dela motionärerna herrar Ahlstrands och Nylanders åsikt om lämpligheten att till en kommande riksdag undanskjuta pröfningen af nu förevarande fråga.

I den kungl. propositionen, hvari föreslagits, att efter 1898 års utgång antalet justitieråd, i den mån sådant i följd af inträffade ledigheter kan ske, skall nedbringas till det nuvarande antalet eller aderton, har ökningen af ledamotsantalet uttryckligen framhållits såsom en nödfallsutväg och dess provisoriska karaktär särskildt betonats. Då utskottet sålunda utgår från den förutsättningen, att denna ökning kommer att blifva af mera tillfällig natur, finner utskottet den omständigheten, att med förslagets genomförande domstolen under ifrågavarande tid i större utsträckning, än som nu sker, måste arbeta på afdelningar, hvilka icke alla bestå af sju ledamöter, icke utgöra tillräckligt vägande skäl för att afstyrka bifall till förslaget, och detta så mycket mindre som i den kungl. propositionen framhållits lämpligheten af att så långt sig göra låter till femmansafdelning förlägga föredragningen af ansökningar och vissa slag af besvärsmål, som kunde anses vara af mindre betydelse, äfvensom af lagförslag.

Utom den föreslagna lagen angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar har äfven framlagts förslag till en däraf för-

anledd ny stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt.

Mot affattningen af dessa förslag har utskottet icke funnit något att erinra; och får utskottet på grund af det anförda alltså hemställa,

att Riksdagen, med afslag å herr Lindhagens motion n:o 205 äfvensom herrar Ahlstrands och Nylanders motion, i hvad densamma rör nu ifrågavarande proposition, måtte antaga de i propositionen framlagda förslag *dels* till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar, *dels ock* till stadga angående måls handläggning i vissa fall af Kungl. Maj:ts högsta domstols afdelningar samfäldt.

2:o.

I den till innevarande års Riksdag aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har Kungl. Maj:t under riksstatens andra hufvudtitel i punkten 2 föreslagit Riksdagen:

att höja anslaget till högsta domstolen, nu upptaget till 182,700 kronor, med löner till tre justitieråd, tillhopa 30,000 kronor, hvadan anslaget skulle i 1906 års riksstat uppföras med 212,700 kronor;

och att för åtnjutande af sagda aflöningar stadga enahanda villkor, som vid fastställandet af nu gällande lönestat för högsta domstolen blifvit bestämdt.

Angående denna anslagspost har föredragande departementschefen uti det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokoll, under hänvisande till här ofvan omförmälda förslag till lag angående Kungl. Maj:ts högsta domstols tjänstgöring på afdelningar, erinrat, hurusom enligt berörda förslag antalet justitieråd skulle ökas från 18 till 21, samt vidare anfört: De på grund häraf erforderliga tre nya justitieråden borde tydligen åtnjuta enahanda löneförmåner, som enligt gällande stat äro förenade med nuvarande justitierådsämbeten. Ehuru den ifrågavarande förstärkningen af högsta

domstolens arbetskrafter enligt lagförslaget endast skulle fortvara till utgången af år 1908, hvarefter antalet justitieråd, i den mån sådant i följd af inträffade ledigheter kunde ske, skulle nedbringas till 18, torde i allt fall de nya justitierådslönerna böra uppföras å ordinarie stat. Den nya lagen vore afsedd att träda i kraft redan den 1 november innevarande år, men den för årets två sista månader erforderliga aflöningen torde kunna bestridas af hufvudtitelns allmänna besparingar.

Utskottet, som tillstyrkt bifall till ofvan omförmälda lagförförslag, hemställer,

att, under förutsättning af Riksdagens bifall till utskottets hemställan under punkt 1:o här ofvan, Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med afslag å herrar Ahlstrands och Nylanders motion i denna del, måtte höja anslaget till högsta domstolen, nu upptaget till 182,700 kronor, med löner till tre justitieråd, tillhopa 30,000 kronor, hvadan anslaget skall i 1906 års riksstat uppföras med 212,700 kronor;

och för åtnjutande af sagda aflöningar stadga enahanda villkor, som vid fastställandet af nu gällande lönestat för högsta domstolen blifvit bestämdt.

3:o.

Under statsverkspropositionens andra hufvudtitel har Kungl. Maj:t vidare i punkten 10 föreslagit Riksdagen:

att till aflönande af dels tre tillförordnade revisionssekreterare och dels sex amanuenser i nedre justitierevisionen, däraf tre med tjänstgöringsskyldighet såsom protokollssekreterare, på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 28,500 kronor.

Till stöd härför har departementschefen anfört:

Därest den föreslagna ökningen af antalet justitieråd genomföres, blefve däraf en följd, att äfven nedre justitierevisionens arbetskrafter måste förstärkas. Då emellertid afsikten vore att efter någon tid åter nedbringa antalet justitieråd till det nuvarande och behofvet af ökade arbetskrafter i nedre revisionen således endast skulle blifva öfvergående, torde de därför erforderliga medlen böra uppföras å extra stat och följaktligen däraf icke påkallas någon ändring i verkets ordinarie stat.

Å nedre revisionens stat funnes nu uppförda 8 ordinarie och 5 konstituerade revisionssekreterare. Då det emellertid visat sig omöjligt för dessa att uppehålla all föredragning i högsta domstolen, hade sedan flera år tillbaka dessutom en extra revisionssekreterare varit förordnad. Antalet föredragningsveckor i högsta domstolen utgjorde enligt nuvarande ordning 82 om året; och komme således på enhvar af de 14 revisionssekreterarne i det allra närmaste 6 veckors föredragning. Jämlikt det nya förslaget till lag om högsta domstolens tjänstgöring skulle, under den tid justitieråden skola utgöra 21, antalet föredragningsveckor ökas med 19 om året; och komme således att erfordras minst tre nya revisionssekreterare. Möjligen komme detta antal att visa sig icke vara fullt tillräckligt, men i sådan händelse torde ej erfordras annan åtgärd, än att ytterligare en extra revisionssekreterare förordnas för vissa tider af året, då sådant kunde finnas nödigt. Att nu begära anslag till aflöning åt mera än tre tillförordnade revisionssekreterare, syntes därför icke böra ifrågakomma.

Dessa revisionssekreterare borde åtnjuta enahanda löneförmåner som konstituerade revisionssekreterare, för hvilka aflöningen i nu gällande stat vore upptagen till 5,800 kronor. Att sätta aflöningen lägre torde icke vara tillrådligt. De, hvilka erhålla uppdrag att tjänstgöra såsom revisionssekreterare, vore i regel assessorer i hofrätt. Aflöningen för en assessor är 5,300 kronor och höjes efter 5 år till 5,800 kronor. Vanligen erfordras en ganska långvarig tjänstgöring såsom revisionssekreterare innan konstitutorial å sådan befattning erhålles. För den närmaste framtiden syntes denna tjänstgöringstid komma att uppgå till omkring tre år. Under denna tid uppbure den såsom revisionssekreterare tjänstgörande för sin betungande tjänst icke högre aflöningsförmåner än han ägt åtnjuta såsom assessor. Därtill komme att för dem, som icke tillhöra Svea hofrätt, ett förordnande att tjänstgöra såsom revisionssekreterare medför icke obetydliga direkta utgifter, för hvilka statsverket icke lämnar någon ersättning.

Vid sådant förhållande vore det klart, att ett revisionssekreterareförordnande för mången tedde sig föga lockande och stundom af ekonomiska skäl icke kunde mottagas. Också hade det under de senare åren ganska ofta inträffat, att hofrättsledamöter vägrat att mottaga erbjudna revisionssekreterareförordnanden. Därest nu ytterligare komme att finnas tre tillförordnade revisionssekreterare med samma aflöning som assessorer i lägsta lönegraden, skulle däraf blifva följden, att den redan nu oskäligt långa tid, hvarunder den, som erhållit förordnande såsom revisionssekreterare, nödgades tjänstgöra i sådan egenskap utan att erhålla någon ökning i sina löneinkomster, komme att än vidare utsträckas. I sådan händelse kunde det lätt inträffa, att det komme att möta allvarliga svårigheter att erhålla dugliga och tillräckligt förfarna personer för den viktiga och kräfvande revisionssekreteraretjänstgöringen.

För de nya revisionssekreterarne erfordrades vid tjänstgöringen enahanda biträde, som nuvarande revisionssekreterare hafva, eller för enhvar af dem en person, som bestrider protokollssekreterares tjänstgöring, och en amanuens. Hvad protokollssekreteraretjänstgöringen anginge torde denna, i likhet med hvad som äger rum vid de två år 1897 inrättade rotlarne, kunna fullgöras af amanuenser, som erhålla förordnande att tjänstgöra såsom protokollssekreterare.

I fråga om aflöningen till dessa amanuenser har departementschefen hänvisat till hvad han under punkt 3 i Andra hufvudtiteln yttrat angående aflöningen till de två amanuenser, hvilka för närvarande å nyssnämnda två år 1897 inrättade rotlar bestrida protokollssekreteraretjänst. Enligt samma års Riksdags beslut anslogs till enhvar af sistberörda två amanuenser 1,200 kronor såsom tjänstgöringspenningar och 200 kronor såsom renskrifningspenningar.

Otillräckligheten af den sålunda beviljade aflöningen, yttrar departementschefen, visade sig genast och gång efter annan hade klagomål däröfver försports såväl från de två amanuenser, hvilka erhållit förordnanden att tjänstgöra såsom protokollssekreterare, som ock från nedre revisionens sida. Af de båda amanuenserna hade i sådant afseende anförts, bland annat, att, då deras utgifter för utskrift af expeditioner med mera visat sig öfverskrida de anslagna renskrifningspenningarna med omkring 100 kronor om året, den aflöning de åtnjöte såsom tillförordnade protokollssekreterare i verkligheten uppginge till allenast omkring 1,100 kronor, ett belopp, som uppenbarligen vore för knappt tillmätt och icke kunde anses stå i skäligt förhållande till det arbete, som de meddelade förord-

nandena kräfde. Därjämte hade de erinrat, att någon utsikt till befordran till ordinarie protokollssekreterarebefattningar på grund af uppnådd pensionsålder hos förutvarande protokollssekreterare icke förefunnes förr än efter lång tid. Nedre revisionen hade framhållit, att, då den anslagna aflöningen vore otillräcklig för tillgodoseende af äfven de anspråkslösaste lefnadsbehof och det vid sådant förhållande icke billigtvis kunde förvägras innehafvarne af ifrågavarande förordnanden att för sin utkomst ägna sig åt tjänstgöring äfven inom andra verk, följden häraf hade blifvit, att de revisionssekreterare, å hvilkas rotlar protokollssekreteraretjänstgöringen uppehölles af de båda tillförordnade protokollssekreterarne, icke kunde af dem utkräfva samma arbetsmängd, som af ordinarie protokollssekreterare presterades.

I statsverkspropositionen till 1902 års Riksdag föreslogs, att aflöningen för ifrågavarande, såsom protokollssekreterare tjänstgörande amanuenser måtte höjas till 3,000 kronor för dem hvar, däraf arfvode 1,500 kronor, tjänstgöringspenningar 1,200 kronor och renskrifningspenningar 300 kronor. Denna framställning blef emellertid icke af Riksdagen bifallen.

Äfven efter 1902 hade klagomål i ofvan angifna hänseenden alltjämt framkommit; och då dessa klagomål syntes befogade, hade departementschefen ansett sig icke kunna underlåta att åter väcka på tal frågan om löneförbättring för de omförmälda amanuenserna. Att den nu utgående aflöningen vore otillräcklig, syntes ligga i öppen dag. Om ock protokollssekreterarebefattningarne icke vore att hänföra till de mera ansträngande tjänsterna, kunde dock ingen, som hade någon kunskap om förhållandena, påstå, att det arbete, som bör utkräfvas af en protokollssekreterare, skäligen kunde anses vara ersatt med en aflöning, ej uppgående till 1,200 kronor. Att den otillräckliga aflöningen, på sätt nedre revisionen framhållit, medförde menliga följder för arbetet, vore helt naturligt.

Departementschefen hade sålunda funnit det nödigt föreslå en höjning i aflöningen för nämnda två tjänstemän och har i sådant hänseende för enhvar af dem begärts ett arfvode af 1,200 kronor utöfver tjänstgöringspenningarne samt en ökning af renskrifningspenningarne till 300 kronor.

Af samma anledning har departementschefen ansett, att enhvar af de tre amanuenser med tjänstgöringsskyldighet som protokollssekreterare, om hvilka nu är fråga, bör åtnjuta 1,200 i arfvode, 1,200 kronor i tjänstgöringspenningar och 300 kronor i renskrifningspenningar. Till de öfriga tre amanuenserna åter, som genom den nu föreslagna ökningen af revisionssekreterarnes antal skulle erfordras, har ansetts böra utgå samma

arfvode, som i stat är bestämdt för amanuenser i nedre revisionen med vanlig tjänstgöringsskyldighet, eller 1,000 kronor för hvar.

För den nödiga förstärkningen af nedre revisionens arbetskrafter skulle alltså erfordras följande belopp:

	Arfvoden.	Tjänstgörings-penningar.	Renskrifnings-penningar.	Summa.
1 tillförordnad revisionssekreterare.....	3,800	2,000	—	5,800
2 tillförordnade d:o	7,600	4,000	—	11,600
1 amanuens med tjänstgöringskyldighet såsom protokollssekreterare	1,200	1,200	300	2,700
2 amanuenser med enahanda tjänstgöringsskyldighet.....	2,400	2,400	600	5,400
3 amanuenser, 1,000 kronor hvardera	3,000	—	—	3,000
		Summa kronor		28,500.

Därest den nya lagen om högsta domstolens tjänstgöring, såsom lagförslaget innehåller, kommer att träda i kraft den 1 nästkommande november, erfordras redan under innevarande år medel till aflönande af nu nämnda tjänstemän, men det härför nödiga beloppet har ansetts kunna gäldas af hufvudtitelns allmänna besparingar.

Utskottet finner det vara uppenbart, att, därest den af Kungl. Maj:t föreslagna lagen angående högsta domstolens tjänstgöring på afdelningar varder af Riksdagen bifallen och i följd däraf justitierådens antal ökas med tre, en ökning af nedre revisionens arbetskrafter äfven blifver erforderlig, och är utskottet ense med Kungl. Maj:t därom att, såvida den ifrågasatta ökningen af justitierådens antal skall hafva den därmed åsyftade verkan, antalet tillförordnade nya revisionssekreterare bör utgöra tre, hvarjämte utskottet ej vill motsätta sig, att antalet amanuenser, som skola biträda dem, bestämmes till sex, däraf tre med skyldighet att bestrida protokollssekreteraretjänst.

Mot den föreslagna aflöningen till de nya revisionssekreterarne har utskottet icke heller funnit något att erinra.

Beträffande åter aflöningen till de föreslagna nya amanuenserna kan utskottet icke tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändradt. Enligt utskottets uppfattning kan den protokollssekreteraretjänstgöring, som kommer att åligga tre af ifrågavarande amanuenser, icke anses för närvarande vara af den ansträngande och trägna art, att densamma bör kunna betinga den af Kungl. Maj:t föreslagna aflöningen. Utskottet har också genom inhämtande af uppgifter från justitiedepartementet erhållit upplysning om, att de två förut omförmälda amanuenser, hvilka för närvarande bestrida protokollssekreteraretjänst, tillika innehafva ordinarie befattningar i andra verk. Under sådana förhållanden synes utskottet en jämkning böra ske i den föreslagna aflöningen till nu ifrågavarande amanuenser, som skola tjänstgöra såsom protokollssekreterare. Mot det föreslagna beloppet 300 kronor såsom renskrifningspenningar har utskottet icke funnit något att anmärka. Däremot har utskottet ansett aflöningen i öfrigt till nämnda tre amanuenser lämpligen böra sättas till 1,500 kronor att, såsom fallet nu är med aflöningen till alla andra amanuenser inom nedre revisionen, utgå enbart såsom tjänstgöringspenningar. De tre öfriga amanuensernas aflöning, mot hvars föreslagna belopp, 1,000 kronor, utskottet ej haft något att erinra, synes utskottet också lämpligen böra utgå såsom tjänstgöringspenningar.

Enligt utskottets förslag skulle sålunda för den föreslagna förstärkningen af nedre revisionens arbetskrafter erfordras följande belopp:

	Arfvoden.	Tjänstgörings-penningar.	Renskrifnings-penningar.	Summa.
1 tillförordnad revisionssekreterare	3,800	2,000	—	5,800
2 tillförordnade d:o	7,600	4,000	—	11,600
1 amanuens med tjänstgöringsskyldighet såsom protokollssekreterare	—	1,500	300	1,800
2 amanuenser med enahanda tjänstgöringsskyldighet	—	3,000	600	3,600
3 amanuenser, 1,000 kronor hvardera	—	3,000	—	3,000
		Summa	kronor	25,800.

På grund af hvad sålunda anförts får utskottet alltså hemställa,

att, under förutsättning af Riksdagens bifall till utskottets hemställan under punkt 1:o här ofvan, Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts framställning samt med afslag å herrar Ahlstrands och Nylanders motion i denna del, måtte besluta att till aflönande af dels tre tillförordnade revisionssekreterare och dels sex amanuenser i nedre justitierevisionen, däraf tre med tjänstgöringsskyldighet såsom protokollssekreterare, på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 25,800 kronor.

Stockholm den 3 april 1905.

På det sammansatta utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.

Reservation

af herrar *C. Persson, Segerdahl* och *J. Johanson.*

Herr *Redelius* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Stockholm, tryckt hos P. Palmquists Aktiebolag, 1905.